

Māra Gaņģe

IZRĀDE

PASTAIGA VIRTUĀLĀ VIDĒ

UZIŅU
IZEJS

Māra Gaņģe

Izrāde-pastaiga virtuālā vidē

*Metodiskā izstrādne
Tehniskās jaunrades nams “Annas 2”
Vizuālā teātra laboratorija*

Rīga 2022

UDK 792(072)

IZDEVĒJS

Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments

Bērnu jauniešu centrs "Laimīte"

Rīgas Interesešu izglītības metodiskais centrs

Metodiskās izstrādes autore MĀRA GAŅĒ

Redaktori INGA CIMIŅA, REINIS VĒJIŅŠ

Korektore RITA CIMDIŅA

Dizains, makets, fotogrāfijas: JĀNIS KAUGURS,
SIA "CAPTURE DESIGN"

Video: OSKARS VAINAUSKS

Metodiskā izstrāde „Izrāde - pastaiga virtuālā vidē” ir Rīgas interesešu izglītības metodisko materiālu skates 2021. gada laureātu darbs.

© Māra Gaņģe, 2022

© Rīgas Interesešu izglītības metodiskais centrs, 2022

ISBN 978-9934-9079-1-3

SATURS

<u>levads.....</u>	<u>5</u>
<u>Teorētiskais un mākslinieciskais konteksts.....</u>	<u>6-8</u>
<u>Darba gaita.....</u>	<u>9-12</u>
<u>Secinājumi.....</u>	<u>13-14</u>
<u>Izmantotā literatūra un avoti.....</u>	<u>15</u>
<u>Anotācija.....</u>	<u>16</u>

Ievads

Metodiskais materiāls “Izrāde-pastaiga virtuālā vidē” tika radīts 2021. gada pavasara semestrī, kad interešu izglītībā nodarbības varēja notikt tikai attālināti, ar nodomu turpināt radošo procesu, kas iekļautos tēmā izrāde-pastaiga. Teātris un performances māksla ir nedalāmi saistīti ar klātbūtni. Enerģijas apmaiņa starp tiem, kas performē, un tiem, kas skatās, ir viens no pamatnosacījumiem, lai mēs to varētu uztvert kā teatrālu/ performatīvu notikumu. Attālinātajā darbā enerģija bija jāfiltrē caur ekrāna un interneta radītajiem tehniskajiem un emocionālajiem šķēršļiem. Pazuda iespēja runāt vienlaikus, nerunāt, bet saskatīties, izmantot ķermeņa valodu, kustības, arī vienkārši būt. Fiziskā klātbūtne tika transformēta digitālā klātbūtnē. Lai gan kovid laiks izgaismoja un izkāpināja šo digitālās komunikācijas dominanci, sabiedrība un it īpaši jaunieši jau daudzus gadus dzīvo šādas virtuālās klātbūtnes rāmī – sociālajos tīklos, videozvanos u. c. Un bieži fiziskā klātbūtne un fiziskā saskare kļūst par mazākumu savstarpējā komunikācijā. Ekrāna formāts kļūst par atskaites punktu, piemēram, jaunāki bērni, kas ar teātri nav bijuši saistīti, aprakstot īsu, pašu izspēlētu etīdi, to sauc par filmu, jo šis ir formāts, kurā viņi ir pieraduši redzēt inscenētus notikumus.

Metodiskā darba “Izrāde-pastaiga virtuālā vidē” mērķis ir paplašināt izpratni par teātra mākslas daudzveidību un veicināt radošumu, veidojot virtuālu īpašvietas teātra izrādi, kas ļauj no jauna paskatīties gan uz konkrētajām vietām pilsētā, gan arī interneta vides izmantošanu mākslas darba veidošanā.

Sasniedzamie rezultāti. Jaunieši ir iepazinušies ar google maps izmantošanu radoša satura veidošanā, apguvuši īpašvietas teātra teoriju (vecākā grupas arī prasmi izmantot vēstures avotus), izveidojuši savu virtuālo izrādi-pastaigu, ko prezentējuši citiem un ko kopā esam izanalizējuši.

Originālajā versijā **mērķauditorija** ir interešu izglītības teātra studijas jaunieši nelielā grupā attālinātā darba apstākļos: vecuma grupā 5.–8. klase saīsinātā versija un 9.–12. klase izvērstāka versija, iekļaujot darbu ar periodika.lv.

Šādā formātā īstenošanas laiks vecuma grupā 11–13 gadi ir divas 2x40 min stundu nodarbības, kurās ir iesildīšanās, teorija, individuālais darbs. Vecuma grupā 14–18 gadi ir trīs 2x40 min nodarbības, kur sākumā ir arī iesildīšanās, izvērstāki teorijas piemēri un individuālais darbs. Atkarībā no grupas lieluma īstenošanas laiks var mainīties, it īpaši pēdējā nodarbībā, kad notiek pastaigu prezentācijas.

Materiāls ir izmantojams ne tikai attālinātajā darbā interešu izglītībā teātra pulciņos vai vispārīzglītojošo skolu teātra stundās. Šīs metodes elementi ir pielietojami arī integrētajās nodarbībās ģeogrāfijas un vēstures stundās, piemēram, domājot par Google Street view kā vizuālu vēstures avotu kopumu, kas šādā mērogā nekad nav bijis pieejams. Protams, šobrīd šie attēli – Latvijā vecākie datējami ar 2011. gadu – ir pārāk tuvu mūsdienām, lai tiktu uzskatīti par vēsturi, taču tie jau šobrīd dokumentē arhitektūras, vides un pat ģērbšanās stila izmaiņas gadu gaitā. Darbs ar periodika.lv, piesaistot to konkrētām ēkām, ļauj paskatīties uz laika posmu no Pirmā līdz Otrajam pasaules karam caur personīgākiem stāstiem, ļaujot lielajā vēstures ainā ieraudzīt arī politiku tieši neveidojošo Latvijas iedzīvotāju ikdienas notikumus un aktualitātes. Ģeogrāfijā šis materiāls būtu izmantojams, piemēram, Skola 2030 pamatskolas programmas tēmā par kartēm mūsdienās.

Teorētiskais un mākslinieciskais konteksts

Domājot par izrādēm-pastaigām no teorijas viedokļa, tās ir skatāmas kā **īpašvietas teātris**. Fokuss nenoliedzami pārslēdzas uz virtuālo vidi, un mēs varam runāt arī par **digitālo teātri**. Šīs metodes kontekstā ir vērts iezīmēt abus virzienus. Ejot dziļumā ar periodika.lv publikācijām, darbs var nosliekties arī dokumentālā teātra virzienā, bet to plašāk neiztirzāšu. Domājot par šo izrāžu-pastaigu estētiku, jāņem vērā Google Street View vide, kam ir savi noteikumi, piemēram, izrāžu telpa un arī varoņi netiek radīti – tie tiek atrasti. Tā ir jau gatava vide. Salīdzinājumā reālā vidē esoša īpašvieta – izrādes vide – bieži ir mainīga, to var ietekmēt laika apstākļi, diennakts stunda u. c. Google maps pati vide tādā ziņā ir statistiska, mēs varam to kustināt, pietuvināt, kontekstualizēt, bet attēls nemainās. Un neviens no izrādes autoriem nav šo attēlu autors. Šādā kontekstā ir interesanti runāt par citiem mākslas darbiem, kas rada nevis jaunus attēlus, bet nozīmes, ieliekot jaunā kontekstā atrastās fotogrāfijas vai fotogrāfiju **arhīvus**.

Īpašvietas teātrim nav vienas absolūtas definīcijas. Tāpat kā citas laikmetīgā teātra formas tā ir plūstoša un mainīga, saglabājot galveno uzstādījumu, ka izrāde notiek ārpus tradicionālās teātra telpas. Izrādes vieta ienes darbā jaunus līmeņus – saturiskus, kontekstuālus u. c. Ideālā gadījumā vide netiek pielāgota izrādes saturam, bet gan mēs izvēlamies vietu un tad, izrietot no tās, veidojam saturu. Vide šajā gadījumā noteikti nav tikai scenogrāfija. Tā ir arī līdzvērtīgs vai pat galvenais spēlētājs visā stāstā. Piemēram, Alisona Odija (**Alison Oddey**) definē īpašvietas teātri kā rāmi, kurā konkrētā lokācija piedāvā darba struktūru, formu, saturu un dalībniekus.¹ Īpašvietas teātris noveidotājiem prasa ieklausīšanos jau esošajā vietā, ieraudzīšanu, kas šajā vidē jau ir iekodēts un ko mēs šai vietai varam pievienot vai kā to transformēt, saglabājot tās autentiskumu un raksturu.

Īpašvietas teātra izrādes pēdējā desmitgadē kļūst arvien izplatītākas arī Latvijas kultūrtelpā. Kā piemērus var minēt, piemēram, Kristas Burānes izrādi “Robežas” (2016)² un “Cietoksnis” (2017)³. “Robežās” režisore atgriežas savā bērnības daudzstāvu mājā Purvciemā un ar mājas pašreizējiem iedzīvotājiem veido dokumentālu izrādi, kur skatītāji ar acīm ciet tiek vadīti cauri milzīgajai ēkai, klausoties un sajūtot iedzīvotāju stāstus par viņu dzīvības pieredzētām robežsituācijām. Tādējādi šī anonīmā padomju laikos celtā ēka skatītāja pieredzē transformējas dzīvā personīgu stāstu pilnā telpā. Šajā sakarā interesants ir Mišela Sertū (**Michel de Certeau**) raksturojums telpai, kurā viņš formulē, ka “telpa (**space**) ir vieta (**place**), kas tiek lietota. Tādējādi ielu, ko ģeogrāfiski definē pilsētplānojums, par telpu pārvērš gājēji”. Vai kā šajā gadījumā – izrādes notikums ēku pārvērš kopīgā telpā. “Cietoksnis” savukārt notiek pilnīgi cita veida vietā – Daugavgrīvas cietoksnī, kas ar savu novietojumu uz salas, 17. gadsimta arhitektūru un šībrīža pusaizmirsto, aizaugušo stāvokli rada gluži maģisku iespaidu. Šajā poētiskajā vidē izrādes veidotājisavedskatītājusar Bolderājas un Daugavgrīvas iedzīvotājiem, kur dokumentālie stāsti iezīmē Latvijas divkopienu sabiedrību. Jaunā teātra festivāls “Homo Novus” jau kopš saviem pirmsākumiem ir producējis daudzas īpašvietas teātra izrādes, apzināti paplašinot telpu, kopieņemts uzskatīt par teātri. Piemēram, 2013. gada festivālā šāda izrāde bija Kristīnes Umpfenbahas “Zudušie dārzi”⁴, kurā skatītāji nonāca bijušajās mazdārziņu teritorijās Bolderājā, tieši tajā vietā, kur izrādes reālajiem dalībniekiem bija bijuši mazdārziņi, kas vēlāk investoru dēļ tika iznīcināti. Īpašvietas izrādes izmanto reālu, nevis radītu vietu, tāpēc diezgan likumsakarīgi, ka ļoti bieži šai vietai ir “pašai, ko teikt”, tādējādi izrādes saturs izmanto dokumentālā teātra līdzekļus. Reizēm tas ir tikai stāsta līmenī, bet gana bieži arī izrādes dalībnieki ir reāli saistīti ar šo vietu. Domājot par tieši izrādi-pastaigu, kur skatītāji ne tikai pārvietojas no punkta uz punktu, bet tiešām iet gandrīz vai pārgājienā, padarot pašu iešanu par veidu, kādā mēs uztveram ģeogrāfisko telpu, vērts atzīmēt Valtera Sīļa izrādi “Mārupīte” (2012).

¹ Oddey, Alison. *Devising Theatre: A Practical and Theoretical Handbook*. London: Routledge, 1994. Page 125.

² Apraksts un video materiāls: <http://kristaburane.com/#robezas-riga-the-borders-riga-2016>

³ <http://kristaburane.com/#cietoksnis-fortress-2017>

⁴ Kaye, Nick. *Site Specific Art: Performance, Place, and Documentation*. London: Routledge, 2000. Page 4.

⁵ Izrādes apraksts: <http://www.homonovus.lv/arhivs/izrades6b99.html?s=zudusie-darzi> Īss video par izrādi: <https://vimeo.com/79971017>

Šajā gadījumā vieta, kas ir Mārupītes krasts, veido izrādes konkrētās ģeogrāfiskās robežas. Izrādes veidotāju un skatītāju kustības virziens ir pretējs Mārupītes tecēšanas virzienam, taču tas, ka šim telpiskajam tēlam – pašai upei – arī ir savs kustības virziens, iedod vēl kādu poētisku slāni izrādes uztverē. Jo, kā uzsver arī režisors, ideja izriet no vēlmes “izstāstīt Mārupītes stāstu”⁶. Īpašvietas teātra izrādēm raksturīgs sapludināt dalījumu starp skatītājiem un aktieriem, jo, protams, izrādei ir scenārijs un tā tiek vadīta, taču skatītājs nav neredzams un viņa klātbūtne, reakcijas un mijiedarbība ar vidi un citiem skatītājiem maina izrādes pieredzi.

Tiešsaistes vai digitālajā teātrī skatītāju klātbūtnes nozīme ļoti variējas. Piemēram, Elmāra Senkova veidotajā “Irānas konferencē” (2020)⁷, kas tiešā veidā notiek Zoom platformā, skatītājs skatās šīs konferences ierakstu. Viņš ir viens sava ekrāna priekšā, kā daudzās situācijās kopš pandēmijas sākuma. Šajā gadījumā, protams, leģitīms ir jautājums, vai šis vispār ir teātris. Pandēmija šādā ziņā bija ļoti vērtīgs laiks, lai pārskatītu teātra robežas. Ir vismaz divi argumenti, kāpēc “Irānas konference” ir teātris. Pirmais, sākoties pandēmijas ierobežojumiem, tas, kā mēs iedomājamies klasisku teātra situāciju, *de facto* vairs nevarēja pastāvēt, teātri bija aizslēgti, cilvēki katrs savās mājās – tāpēc turpināt teātra iestudēšanas procesu un tā rezultātu piedāvāt skatītājiem jaunajos apstākļos ļāva to saukt par teātri. Otrs ne mazāk svarīgs aspekts ir izrādes veidotāju pozīcija to saukt par teātri, nevis video darbu. Taču nenoliedzami – šāda veida teātra izrādes, tāpat kā liela daļa laikmetīgās mākslas darbu vairs neiekļaujas viena žanra robežās un ir starpdisciplināra pieredze gan veidotājiem, gan skatītājiem. “Irānas konference” ir piemērs teātrim, kas aizsniedzas līdz skatītājam, kurš pat nevar atstāt mājas. Teātris digitālā formā var būt pieejams gan Covid19 karantīnā ieslēgtajiem skatītājiem, gan arī, piemēram, Latvijas perifērijā dzīvojošajiem cilvēkiem, kuriem ceļš līdz teātrim reizēm pat nav iespējams bez personiskā auto, vai, piemēram, cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kuriem nonākšana jau līdz pašai teātra ēkai ir izaicinājums. Cits digitālā teātra piemērs Latvijas kultūrtelpā ir Latvijas Nacionālajā teātrī Valtera Sīļa veidotā izrāde “Atver acis” (2021), kuru skatītāji pieredz caur virtuālās realitātes brillēm. Kā raksta izrādes veidotāji: “Šis darbs ir eksperiments, kurā mēģinām atklāt, kādas ir mūsu robežas tam, ko mēs varētu uztvert par savu īstenību.”⁸ Tādējādi virtuālā forma kļūst arī par daļu no konceptuāla rāmja un pat satura. Šajā gadījumā izrāde tiek piedāvāta teātra telpās, bet katram skatītājam individuāli, taču ar potenciālu, ka šāda tipa izrādi skatītājs ar vajadzīgo tehniku varētu piedzīvot arī mājās.

Metodiskā darba izejas materiāls ir Google Street View, kas sevī apvieno interaktīvu karti un milzīgi plašu vietai piesaistītu attēlu arhīvu, kuru katrs lietotājs var izmantot pēc saviem ieskatiem. Tādējādi par izrādes telpu un scenogrāfiju kļūst šīs fotogrāfiju kopums. Virtuālās izrādes-pastaigas autora uzdevums ir strādāt ar šo kopumu, ieliekot tajā savu saturu. Līdzīga motivācija vadījusi arī, piemēram, Alni Stakli, kura attēlu kolāžu cikls “Liegā apokalipse” ieguva galveno balvu **Sony World Photo Awards 2022**. Kā lasāms izstādes pieteikumā: “Attēlu pasaule ik mirkli kļūst arvien piesātinātāka, un mūsu spējas to aptvert un saprast ik mirkli kļūst ierobežotākas. Poētiski izsakoties, karte ir kļuvusi plašāka par teritoriju.”⁹ Google maps kontekstā, kur katrai vietai nule redzamas jau vairāku gadu variācijas, tas pamazām kļūst par gandrīz burtisku, nevis poētisku izteikumu. Vienlaikus mēs kā autori nenesam atbildību par šo attēlu vairošanos, mēs to tikai fiksējam. Savā ziņā tas ir arī ekoloģisks skats uz izrādes telpu – mēs neradām jaunus priekšmetus, kas, iespējams, dzīvos tikai neilgu laiku, mēs atkārtoti izmantojam jau esošo. Un, protams, šajā visā ir tāds atradēja aspekts – šī attēlu jūra ir pieejama ikvienam, bet katra izrāde-pastaiga ir unikāla tieši ar savu izvēli, atlasī, secību, ritmu. Ar fotogrāfiju arhīviem Latvijā strādājuši vairāki fotogrāfi. Piemēram, Andrejs Stokins, veidojot fotogrāmatu “Palladium”, grāmatu sastādījis no atrasta arhīva fotouzņēmumiem, kuru autors – nezināms fotogrāfs – padomju Rīgā strādājis kinoteātrī “Palladium”. Arī šajā piemērā fotogrāfs

⁶ Sižets par izrādi redzams raidījuma “Ielas garumā” ierakstā, sākot ar 13:12 min <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/20.11.2021-ielas-garuma-codes-iela.id244654>

⁷ <https://lv100.lv/jaunumi/timekla-izrade-iranas-konference/>

⁸ <https://teatris.lv/izrade/atver-acis/>

⁹ <https://www.rigamuz.lv/lfm/izstades/sobridmuzeja/liega-apokalipse/>

nav attēlu autors, taču “ar savu izvēli un montāžu Andrejs Strokina akcentē atšķirību starp ekrāna varoņu dzīvi, kā arī skatītāju un kinoteātra darbinieku dzīvi. Viņa sarkastiskais skatījums pasvītīro propagandas elementu kuriozitāti un uz skatuves notiekošā absurdumu”.¹⁰ Tādējādi šībrīža konteksts un mākslinieka redzējums pārrada jau ekstistējošo attēlu nozīmes. Strokina fotogrāmatas izdevēji – tekstgrupa “Orbīta” – izdevusi vēl kādu citā kontekstā ieliktu arhīvu – grāmatu “Stikla Strenči”¹¹ – Strenču pilsētas dokumentāciju starpkaru periodā. Un arī šajā gadījumā tas nav tikai vēstures avotu apkopojums – atkal ir runa par izvēli un šodienas sastādītāju skatījumu. Viena no grāmatas sastādītājām Anna Volkova priekšvārdā raksta: “To laiku vecmeistaru nākotnē vērtais skatiens saskatīja vienu, bet tagad tas krustojas ar mūsu skatienu, kas apguvis jau vēlāk izstrādāto fotovalodu un ko stipri ietekmējusi kinomāksla.”¹² Tā arī virtuālo pastaigu gadījumā – esošais Google Street View attēlu kopums ir lauks, kurā izrādes veidotājs jau ar savu teātra un performances līdzekļos balstīto redzējumu veido cita veida pieredzi skatītājam – vadītu pastaigu, uzliekot savus uzsvarus un veidojot savu stāstu.

[\(Skatīt video Nr. 1.\)](#)

¹⁰ <https://fotokvartals.lv/2017/10/25/iznakusi-fotografa-andreja-strokina-gramata-palladium/>

¹¹ <https://vimeo.com/376119291>

¹² <https://www.talka.lv/product/stikla-strenci-glass-strenci>

Darba gaita

Katram jaunietim ir vajadzīgs dators vai planšetdators ar interneta pieslēgumu. Šajā ierīcē vajadzīga platforma, kurai vienlaikus var pieslēgties visi audzēkņi un kurā iespējams kopīgot ekrānu, piemēram, Microsoft Teams vai Zoom, kā arī interneta pārlūkprogramma, kurā atvērt Google maps. Alternatīvi var telefonā iepriekš lejupielādēt Google Street View aplikāciju, bet tā darbojas lēnāk nekā interneta versija, un to var izmantot tad, ja mobilā telefona veiktspēja ļauj vienlaikus arī koplietot ekrānu.

1. uzdevums. Iepazīties ar laikmetīgās mākslas piemēriem, kas dažādos veidos izmanto google maps. Iepazīties ar īpašvietas (site-specific) teātra terminu. Skolotājs iepazīstina ar laikmetīgās mākslas piemēriem, kas dažādos veidos izmanto google maps, piemēram, Maikla Volfa "Neveiksmīgo notikumu sēriju". Iepazīstamies arī ar īpašvietas teātra terminu un to, kā iela vai šajā gadījumā iela virtuālā vidē var kļūt par šādu īpašvietu.

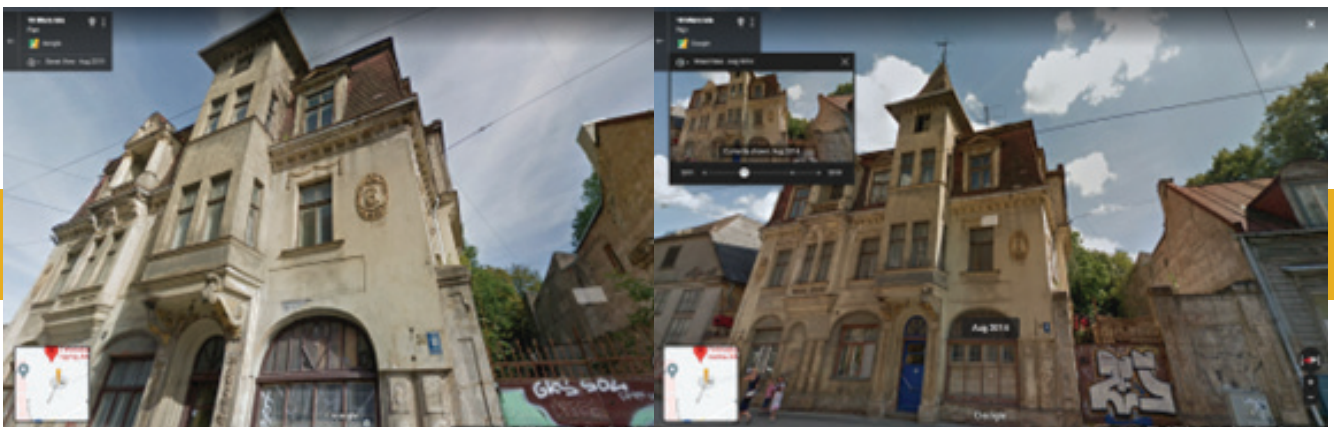

From "A Series of Unfortunate Events" discovered on Google Street View. Photographs © Michael Wolf

[\(Skatīt video Nr. 2.\)](#)

2. uzdevums. Iepazīties ar Google Street view iespējām. Katrs savā datorā atver maps.google.com un, skolotājam koplietojot savu ekrānu, izmēģina Google Street view iespējas.

Ēka Miera ielā 18 2019. gada Street View attēlā un 2011. gada attēlā. Zem adreses lauciņa var izvēlēties gadu, kurā iela fotografēta, tādējādi atrodot vēl kādu jaunu vizuālu informāciju.

[\(Skatīt video Nr. 3.\)](#)

3. uzdevums. Doties individuālās “virtuālās pastaigās” pa savu rajonu un atrast trīs ēkas, kas, skatoties Google Street view, varētu būt pamestas. Katram audzēknim ir individuāls uzdevums virtuāli “pastaigāties” pa sev zināmu rajonu un meklēt mājas, kas izskatās pamestas. Jaunākajai grupai pamesto māju vietā var būt arī kāds cits objekts vai situācijas, ko meklēt, bet vecākajai grupai pamestās mājas vai mājas, kurām ir vismaz 90 gadu, noderēs vēlāk, meklējot informāciju periodika.lv, jo ir lielāka iespēja, ka pamestas mājas ir mājas ar vēsturi, tādējādi vairāk informācijas par tām varētu būt atrodamas presē. Jāpiefiksē konkrēto māju adreses. Jaunākajai grupai fokuss vairāk ir uz pašu ceļu uz un no šīm ēkām – kādus cilvēkus vai notikumus var atrast, fiksētus Google Street View, kas veidotu satura pieturas punktus, arī šeit ir vērts atzīmēt adreses, kurās konkrētās situācijas ir redzamas.

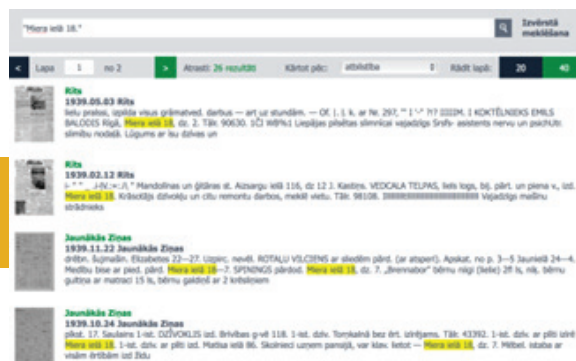
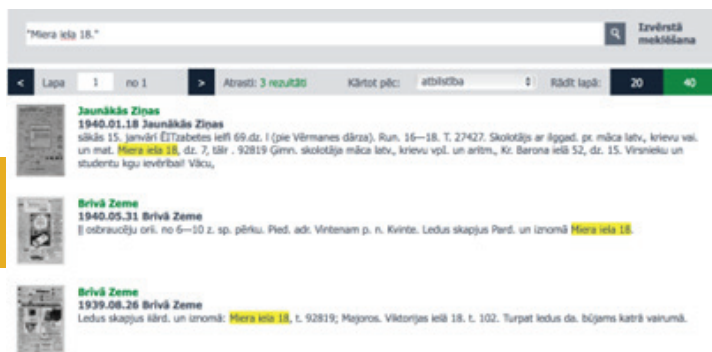

Ēka Miera ielā 18, kuru izvēlējās kā pamestu. 2018. gada fotogrāfijā arī redzams, ka tā ir izlikta pārdošanā.

[\(Skatīt video Nr. 4.\)](#)

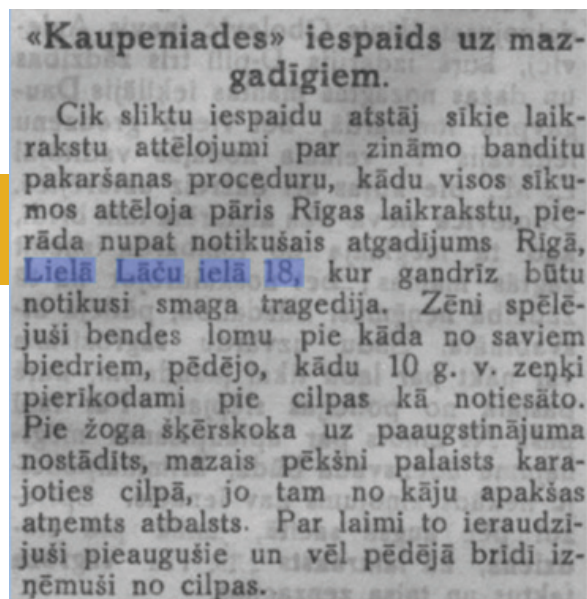
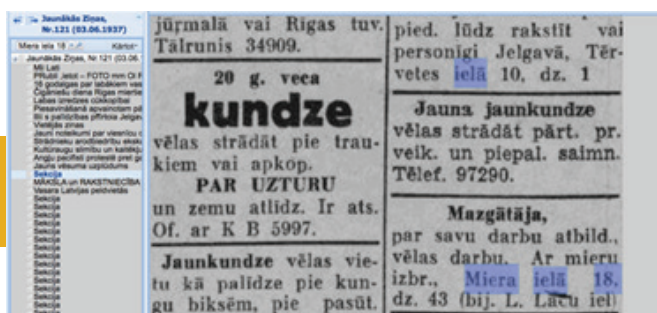

4. uzdevums. Vecākajai grupai: iepazīties ar periodika.lv iespējām. Vecākā grupa iepazīstas ar periodika.lv iespējām. Arī pašu pamatu, ka meklētājā vislabāk periodika.lv atrasto informāciju ir saglabāt, veidojot ekrānšāviņus, tajos iekļaujot ne tikai pašu publikāciju, bet arī preses nosaukumu un izdošanas datumu. (Jāpārliedzinās, ka visi audzēkņi prot savā datorā veidot ekrānšāviņus.) Meklējot periodika.lv, adresi vislabāk likt pēdējās un izmēģināt meklēšanu gan nominatīvā, gan lokatīvā. Svarīgi pievērst uzmanību, vai konkrētā adrese atrodas pilsētā, kurā atrodas faktiskā adrese. Bieži vienāda nosaukuma ielas ir vairākās pilsētās, un to, kura pilsēta domāta konkrētajā publikācijā, bieži ļauj atšifrēt preses izdevuma nosaukums. Piemēram, “Ventas Balss” ļauj nojaust, ka meklētā adrese neatradīsies Rīgā, ja vien tas nebūs īpaši norādīts. Pie reģionālo izdevumu nosaukumiem, kuri sevī neietver kādu reģionālu atsauci, periodika.lv lielākoties min pilsētu. Vēl jāņem vērā, ka sludinājumos un rakstos līdz padomju laikam, redzot uzvārdu vīriešu dzimtē, tas var nenozīmēt, ka minētā persona ir vīrietis, jo šāda forma bija pieļaujama arī sieviešu uzvārdiem.

Piezīme par periodika.lv pieejamību. Kopš ārkārtas stāvokļa izsludināšanas viss periodika.lv arhīvs ir pieejams lietošanai no mājām. Iepriekš daļa no jaunāko laiku arhīva nebija pieejama autortiesību dēļ, to lietot bija jānododas uz Latvijas Nacionālo bibliotēku. 2022. gada maijā, runājot ar LNB periodikas lasītavas konsultanti, viņa nevarēja garantēt, ka šāda pieeja tiks saglabāta mūžīgi, taču šobrīd, kad ārkārtējās situācijas valstī vairs nav, periodika.lv arhīvs pilnā mērā aizvien ir pieejams visiem lietotājiem no mājām. Taču patsituācijā, kad autortiesību ierobežojums atjaunots, tas attiecas tikai uz pēdējiem 70 gadiem. Tādējādi līdz 1952. gadam visa periodika aizvien būtu pieejama, un patiesībā tieši 1920.–1950. gadi ir tie, kuros presē atrodamā informācija par konkrētām adresēm ir visbagātīgākā, iespējams, tāpēc, ka kā piedāvātās saziņas forma bieži tiek izmantota tieši adrese.

5. uzdevums. Meklēt un atlasīt informāciju savam projektam periodika.lv arhīvā. (Foto Lielā Lāču iela.) Vecākā grupa periodika.lv arhīvā meklē informāciju par pašu atzīmētajām adresēm. Gadījumā, ja informācija par tām ir trūcīga vai neinteresanta, šeit iespējams pārfokusēties uz citu adresi, piemēram, savu māju adresi, par ko iespējams savākt vairāk interesantas informācijas. Visticamāk, ka periodika.lv piedāvās tikai atsevišķus puzzles gabaliņus stāstā par šo māju. Tālākais tad ir atkarīgs no katra individuālā jaunieša – var šo reālo, periodikā kā vēstures avotā balstīto informāciju izmantot kā izejas pozīciju fikcionāla stāsta radīšanai. Vai otrs variants, ja atrodamā informācija ir gana plaša, tad meklēt tālāk informāciju, tādējādi bagātinot šo dokumentālo informāciju un balstot savu radošo procesu tikai faktos un liecībās.

Piemēram, par Miera ielas 18. namu kādā no sludinājumiem bija minēts, ka tā ir bijusī L. Lāču iela, kas tālāk ļāva jau meklēt pēc adreses "Lielā Lāču iela 18".

6. uzdevums. Izveidot nelielu “virtuālu izrādi-pastaigu”, izmantojot atrastās vietas, elementus un informāciju, un pēc noskatīšanās to izanalizēt.

(Skatīt video Nr. 5.)

Balstoties izpētītajā kartes materiālā un vecākajai grupai – arī savāktajā informatīvajā materiālā, katrs jauniešs sagatavo apmēram 3–7 minūšu garu izrādi-pastaigu, ko, koplietojot savu ekrānu, prezentē citiem dalībniekiem.

Alternatīvs variants, strādājot ar lielāku audzēkņu grupu, būtu veidot 3–4 cilvēku apakšgrupas, izvēloties tikai ielu vai kvartālu, kura ietvaros meklēt šīs pamestās vai vecās mājas. Tad mazākajās grupās (šajā gadījumā MS Teams jāizveido “Breakout rooms”) jaunieši dalās ar katra savākto informāciju un katra grupa izveido kopīgu izrādi-pastaigu, iekļaujot vairākas adreses.

Pēc katras izrādes-pastaigas to izanalizējam, koncentrējoties uz elementiem, kas vislabāk “strādājuši” katrā no tām. Nelielā grupā izmantojam iespēju komentēt mutiski, var arī izmantot Zoom vai MSTEams tērzētavu. Lielākā grupā var izmantot, piemēram, www.mentimeter.com atgriezeniskās saites aplikāciju, kas ļauj izveidot aptaujas jautājumus, kas vizuāli vieglāk uztveramā formā ļauj ļoti operatīvi redzēt ekrānā visus komentārus. Saturiski izvērstāku analīzi var strukturēt, piemēram, pēc Das Arts teātra akadēmijas atgriezeniskās saites metodes, kurā, piemēram, kritika tiek transformēta kā konkrētā skatītāja vajadzība, nevis objektīvs trūkums. Tādējādi arī skolotāja komentārs izriet no skolotāja “vajadzībām”, nevis apgalvojumiem par nepilnībām.

Skolotājs komentē pēdējais, un pašās beigās tiek dots vārds izrādes-pastaigas autoram, kurš, ja vēlas, var komentēt pastaigas ideju vai novērtēt, cik labi iecerētais nolasījās skatītājiem.

Secinājumi

Īpašvietas izrādēm ir raksturīgs sniegt jaunas asociācijas, atmosfēru vai informāciju par kādu konkrētu vietu. Tā, piemēram, Miera ielas 18 tukšie un putekļaini skatlogi kopš virtuālo pastaigu laikiem man saistās ar ledus veikalu, kur vasarā pirms kara meklē strādnieku ledus izvadāšanai ar rokasratiem. Bet vēl google maps attēlā no 2011. gadiem var redzēt pēdas no pēdējā veikalnieka – cepuru un kažoku darbnīcas, kas tobrīd jau izvākusies. Bet, paceļot skatienu uz augšu, var minēt, kurš ir 7. dzīvoklis, kurā 1940. gada ziemā dzīvoja skolotāja ar ilggadēju pieredzi, bet trīs gadus vēlāk tika mainītas dāmu zeķes pret baltām zeķēm. Vai tā ir šī pati skolotāja? Tādējādi darbs ar periodika.lv ļauj konkrēto vietu piepildīt ar spilgtiem pagātnes notikumiem, kas virtuālajā izrādē-pastaigā parādās kā dažādu laiku kolāža. Un var arī iet citu ceļu – balstīties uz šiem faktiem un radīt savu jau iedomātu stāstu ap reāliem personāžiem un situācijām. Un tikpat labi var iet dziļumā, meklējot vēl pagātnes vai šodienas liecības, domājot par to dokumentālā teātra kontekstā.

Izmantojot periodika.lv kā izejas materiālu izrādes-pastaigas saturam, jaunieši bieži uzdūrās dažādiem pārsteidzošiem, pat anekdotiskiem sludinājumiem un uzsaukumiem, it īpaši 30. un 40. gadu presē, kas ļāva vilkt paralēles ar mūsdienu sociālajiem tīkliem – tā laika presē tiek meklēti istabas biedri, tirgotas drēbes un izsludinātas kāzas un laulību šķiršanas, lielākoties liekot klāt rakstītāja adresi un citreiz arī uzvārdu. Tas ļauj iesaistīt diskursā arī tēmu par informāciju, ko atstājam aiz sevis, un cik daudz to apzināties.

Meklēt notikumus Google Street view daudzējādā ziņā ir laimes spēle. Reizēm uzreiz izdodas atrast ko neparastu, taču reizēm kaut kas uzmanības vērts nedodas rokā ilgāku laiku. Tad var vērst uzmanību uz to, ka vērts pārvietoties lēnāk, reizēm tieši pārvietošanās mikro soliņiem ļauj ieraudzīt kādu situāciju vai kartes izspēlētu joku. Domājot par gala izrādi-pastaigu, ir ļoti daudz veidu, kādā to realizēt – tas var būt gidam līdzīgs stāstījums, tā var būt tīri vizuāla pastaiga, kas noris klusumā vai pievienojot mūziku, tāpat tā var tikt apaudzēta ar izdomātiem stāstiem vai var fokusēties ar kādu konceptuālu uzstādījumu. Piemēram, Ikars savā izrādē-pastaigā gribēja dabūt izjūtu, ka pastaigā vedējs it kā lēkā pa šīm ielām. Bez papildu komentāra reālās izrādes laikā šo ideju bija grūti uztvert, taču tas ir interesants virziens, kurā domāt par virtuālu izrādi-pastaigu: kas ir tie veidi, kādā jūs klikšķināt peli, tādējādi pārvietojot kustīgā autora skatpunktu. Klikšķinot lielus attēlus, telpa iesūc sevi milzīgā ātrumā un skatītājs tiek gluži apreibināts un dezorientēts, kamēr, lēnām pārvietojoties pa mazam gabaliņam uz priekšu un mazliet atpakaļ, mēs iekļūstam tādā kā daudzu attēlu veidotā slāņainā pasaulē, kur reizēm paralēli eksistē vairākas realitātes (piemēram, dažādos laikos fotografēta viena un tā pati vieta, kurā tādējādi pazūd un parādās kādi varoņi vai situācijas), un ik pa laikam ar kādu Google fotogrāfiju savienojamības kļūdu rodas situācijas, ka virtuālā realitāte, kurai jau sākam noticēt kā patiesai, kļūst distortēta – uz pusēm pārrautas mašīnas vai cilvēki. Viens un tas pats cilvēks satiek sevi utt. Tā, piemēram, par Dārtas pastaigas centrālo vietu kļūst krustojums pie Āgenskalna tirgus, kur ieraugām dažādus “varoņus”, to skaitā puisīti, kurš, Google mašīnai fotografējot 360 grādu leņķī, iekļuvis kaut kur pa vidu kadriem un pazaudējis galvu, kamēr mirkli vēlāk ieraugām viņu blakus savam bezgalvainajam dubultniekam. Un šādas digitālās kļūdas situācijas iedod papildu līmeni – mēs, “ejot” šajās pastaigās, jau sākam uztvert Google maps kā hiperrealitāti, kas funkcionē pēc saviem noteikumiem, kas savukārt aizved pie jau filozofiskas diskusijas par to, kā mēs uztveram realitāti šajā virtuālo alternatīvu pilnajā laikā.

Daudzi jaunieši ne tikai izpildīja uzdevumu nosacījumus, bet arī atrada jaunus veidus, kādos domāt par pastaigu šādā virtuālā vidē, tādējādi nešaubīgi veicinot savu radošumu un spēju veidot mākslas darbu jau esošā virtuālā vidē, kas oriģināli nav šim mērķim radīta. Tāpat, veicot šos uzdevumus, jaunieši apguva vēstures avotu izmantošanas iespējas mākslas darba radīšanā, tādējādi integrējot vēstures prasmes savā radošajā darbībā. Analizējot izveidotās izrādes-pastaigas, jaunieši praktizēja konstruktīvas atgriezeniskās saites formulēšanu, lai pastaigas veidotājam šī kritika būtu noderīga, tādējādi arī paši trenējoties kritiku balstīt argumentos, nevis emocijās. Dažādie saturiskie slāņi, ko sevī ietvēra gan praktiskais process, gan mākslas piemēri, deva impulsu plašākām diskusijām par daudzveidīgām mūsdienu teātra izpausmes formām, gan arī virtuālās un fiziskās realitātes attiecībām viņu pašu dzīvēs un sabiedrībā kopumā.

[\(Skatīt video Nr. 6.\)](#)

Izmantotā literatūra un avoti

1. Kaye, Nick. Site Specific Art: Performance, Place, and Documentation. London: Routledge, 2000.
2. Masura, Nadja. Digital Theatre: the making and meaning of live mediated performance. US & UK 1990-2020. Cham : Palgrave Macmillan, 2020.
3. Pearson, Mike. Site-specific performance. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
4. <https://www.theagoraphobictraveller.com/about-the-agoraphobic-traveller> (Skatīts 30.05.2022.)
5. https://arterritory.com/en/visual_arts/reviews/6980-every_building_on_the_sunset_strip_none_of_the_buildings_on_sunset_strip/ (Skatīts 30.05.2022.)
6. https://arterritory.com/lv/vizuala_maksla/raksti/15885-maksla_ka_simulacija_neka_jauna/ (Skatīts 30.05.2022.)
7. <https://artsandculture.google.com/project/street-view> (Skatīts 30.05.2022.)
8. <https://www.delfi.lv/kultura/news/theatre/united-intimacy-junija-aicina-uz-izradi-runa-riga.d?id=17970080> (Skatīts 30.05.2022.)
9. <https://www.forcedentertainment.com/projects/nights-in-this-city/> (Skatīts 30.05.2022.)
10. <https://www.google.com/earth/education/resources/> (Skatīts 30.05.2022.)
11. <http://www.homonovus.lv/arhivs/izrades6b99.html?s=zudusie-darzi> (Skatīts 30.05.2022.)
12. <https://www.instagram.com/streetview.portraits/> (Skatīts 30.05.2022.)
13. <https://ir.lv/2022/04/27/attela-apokalipse/> (Skatīts 30.05.2022.)
14. <http://kristaburane.com/#noktirne-nocturne-riga-2018> (Skatīts 30.05.2022.)
15. <http://kristaburane.com/#robezas-riga-the-borders-riga-2016> (Skatīts 30.05.2022.)
16. <https://www.lensculture.com/articles/michael-wolf-a-series-of-unfortunate-events#slideshow> (Skatīts 30.05.2022.)
17. <https://lv100.lv/jaunumi/timekla-izrade-iranas-konference/> (Skatīts 30.05.2022.)
18. <https://www.google.com/maps> (Skatīts 30.05.2022.)
19. <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/244654/ielas-garuma-codes-iela> (Skatīts 30.05.2022.)
20. <http://simonweckert.com/googlemapshacks.html> (Skatīts 30.05.2022.)
21. <https://vimeo.com/97319636> (Skatīts 30.05.2022.)

Anotācija

Metodiskā izstrādnes “Izrāde-pastaiga virtuālā vidē” darba autore ir Tehniskās jaunrades nama “Annas 2” vizuālā teātra laboratorijas pedagoģe Māra Gaņģe. Metodiskā izstrādne „Izrāde-pastaiga virtuālā vidē” ir Rīgas interešu izglītības metodisko materiālu skates 2021. gada laureātu darbs.

Darba mērķis ir paplašināt izpratni par teātra mākslas daudzveidību un veicināt radošumu, veidojot virtuālu tīpašvietas teātra izrādi, kas ļauj no jauna paskatīties gan uz konkrētajām vietām pilsētā, gan arī interneta vides izmantošanu mākslas darba veidošanā.

Metodiskās izstrādnes mērķauditorija ir interešu izglītības teātra studijas jaunieši nelielā grupā attālinātā darba apstākļos: vecuma grupā 5.–8. klase saīsinātā versija un 9.–12. klase izvērstāka versija, iekļaujot darbu ar periodika.lv.

Metodiskās izstrādnes struktūru veido: ievads, teorētiskais un mākslinieciskais konteksts, darba gaita, secinājumi un izmantotā literatūra un avoti. Darbs satur 17 lappuses, metodiskā izstrādne papildināta ar 6 video materiāliem. Atslēgas vārdi: izglītība, pedagoģija, teātris.

[Skatīt visus video šeit!](#)

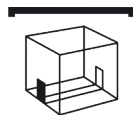

RĪGAS DOMES
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS
UN SPORTA DEPARTAMENTS

RĪGAS INTEREŠU IZGLĪTĪBAS
METODISKAIS CENTRS

TEHNISKĀS
JAUNRADES
N A M S
annas - 2

BĒRNU UN JAUNIEŠU CENTRS

